

TARAFSIZLAŞMA VE DEPOLİTİZASYON ÇAĞI*

Carl Schmitt

Çev.: Ar. Gör. A. Emre Zeybekoğlu**

Orta Avrupa'da *sous l'œil des Russes* [Rusların gözetimi altında] yaşıyoruz. Yüzyıldan beri gözlerini dikmiş, sarf ettiğimiz büyük sözlere ve kurumlarımıza bakıyorlar. Dirimsellikleri, bilgimizi ve teknolojimizi ele geçirmeye yetecek düzeyde. Rasyonalizme ve bunun zıddına duydukları eğilim ve Ortodokslukları dolayısıyla iyilik ve kötülük potansiyelleri korkunç. Daha 1848'de Donoso Cortés'in, bir sonraki yüzyılın belirleyici olayı olacağını öngördüğü şekilde, sosyalizm-slavizm birliğini gerçekleştirdiler.

İçinde bulunduğumuz durum budur. Kendi kültürel ve tarihsel durumumuzun bilincinde olmadan, kültür ve tarih hakkında kayda değer bir şey söylenemez. Tarihe ilişkin bütün bilginin günümüzdekiyle sınırlı olduğu, bu bilginin ışık ve yoğunluğunu şimdiki zamandan aldığı, bütün tin, mevcut tinden ibaret olduğu için, en derin anlamda yalnızca şimdiki zamana hizmet ettiği, Hegel'den bu yana birçokları –en iyi de Benedetto Croce- tarafından dile getirildi. Basit gerçek, son kuşağı oluşturan birçok ünlü tarihçinin de tanıklığıyla hala gözler önündedir ve bugün artık kimse, olguların yarattığı kalabalık yüzünden, bütün tarihsel anlatı ve kurguların, safdil taslak ve özdeşleştirmelerle ne kadar yüklü olduğu konusunda yanılığa düşmemektedir. Dolayısıyla, öncelikle içinde bulunduğumuz tarihsel durumun farkında olmalıyız.

* Bu metnin orijinali için bkz. Carl Schmitt, "Das Zeitalter der Neutralisierungen und Entpolitisierungen (1929)" in: Carl Schmitt, *Positionen und Begriffe, im Kampf mit Weimar-Genf-Versailles (1923-1939)*, Berlin, Duncker&Humblot, 1994, s. 138-151. Bu metnin Türkçe son okumasını yapan İ. Ü. Hukuk Fakültesi Devletler Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi Sayın Elif Başkaracaoğlu'na bir kez de buradan teşekkür etmek isterim.

** İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Genel Kamu Hukuku Anabilim Dalı.

Ruslar hakkındaki ifadenin amacı, bunu hatırlatmaktı. Günümüzde bilinçli bir hatırlatmada bulunmak güçtür, ama bir o kadar da zorunludur. Her şey, Avrupa'da hala bir bitkinlik ve restorasyon girişimleri sürecinde yaşadığımızı gösteriyor ki bu, büyük savaşlar sonrası için olağan ve anlaşılır bir durumdur. 19. yüzyılda, Fransa'ya karşı 20 yıllık ortaklaşa bir savaştan sonra, 1815'ten beri neredeyse bütün bir Avrupalı kuşak, şu formüle indirgenebilecek bir haleti ruhiye içinde bulunuyordu: *status quo* meşrudur. Böylesi bir zamanda yürütülen bütün tartışmalar, gerçekte geçmişte kalmış veya olmuş bitmiş şeylerden çok, yoğun biçimde iç ve dış politika ile ilgilidir: *status quo*; başka ne olabilir ki? Bu arada restorasyon ruhunun dinginliği, anlamı ve yönelimi, restore edilmiş vitrinler ardında gizlenen yeni şeylerin ve bağıntıların hızlı ve kesintisiz gelişimine hizmet eder. O belirleyici an geldiğinde, meşrulaştırıcı vitrin içi boş bir hayalet gibi ortadan kaybolur.

Ruslar, 19. yüzyıl Avrupa'sına inandılar, özünü kavradılar ve kültürel öncüllerinden nihai sonuçlara varmasını bildiler. Daima daha radikal olan ve bizi pratik vargıları sonuna dek izlemeye zorlayan ağabeyimizin gözetimi altında yaşıyoruz. İç ve dış politika hakkındaki tahminlerden tamamen bağımsız ve kesin olarak söylenebilecek olan bir tek şey vardır: Teknisitenin din karşıtlığı, Rus topraklarında uygulamaya kondu ve burada II. Philip'in, XIV. Louis'nin ve Büyük Petro'nun kurdukları mutlakiyet rejimlerinden çok daha devletçi bir rejim ortaya çıktı. Şu an içinde bulunduğumuz durum yalnızca, Avrupa'da son birkaç yüzyıl içinde gerçekleşen gelişimin sonucu olarak anlaşılmalıdır; bütün bunlar Avrupa'ya özgü düşünceleri tamamlar, onları aşar ve ulaştığı muazzam zirveden modern Avrupa tarihinin özünü gözler önüne serer.

1) Merkezi alanların birbirini izleyen değişim aşamaları

Son dört yüzyıldır Avrupa tininin içinden geçtiği aşamaları ve insani varoluşun [*Dasein*] merkezinin içinde bulunduğu çeşitli tinsel alanları hatırlayalım. Bunlar dört büyük, basit ve dünyevi adımdan oluşur. Bu adımlar, son dört yüzyıldan her birine denk düşer ve teolojik aşamadan metafiziğe, oradan da insancıl-ahlaki aşamaya geçer ve nihayet ekonomik aşama ile son bulur. Vico ve Comte -insanlık tarihinin büyük yorumcuları- bu 'bir kereye mahsus' Avrupalı seyri, insani gelişimin evrensel kuralı olarak genelleştirmişler ve binlerce banalleştirme ve vülgarizasyonla, meş-

hur “üç hal yasası”nın –teolojiden metafiziğe, oradan da “bilimselliğe” veya “pozitivizme”- propagandasını yapmışlardır. Gerçekte pozitivist açıdan bakınca, Avrupalıların 16. yüzyıldan beri bir merkezi alandan diğerine, birden çok adım attığından ve kültürel gelişimimizin içeriğini oluşturan her şeyin, bu adımların sonucu olduğundan fazlasını iddia etmek mümkün değildir. Avrupa tarihinin son dört yüzyılı içinde entelektüel hayatın dört değişik merkezi vardı ve öncü birliği oluşturan aktif elitin düşünüşü, farklı yüzyıllarda farklı merkezkaç noktaları çevresinde döndü.

Değişen kuşakların kavramları, yalnızca sürekli yer değiştiren bu merkezlerden hareketle anlaşılabilir. Şurası önemle vurgulanmalıdır ki, bu hareketle -teolojik alandan metafizik alana, oradan insancıl ahlaka ve nihayet ekonomik alana doğru hareketle- kastedilen, kültürel ve entelektüel bir “hakimiyet kuramı” *değildir*, “üç hal yasası” anlamında tarihsel-felsefi bir *yasa* veya benzer bir kurgu da *değildir*. Bir bütün olarak insanlık kültüründen, dünya tarihinin ritminden bahsetmiyorum; ne Çinlilerden, ne de Hintliler veya Mısırlılardan bahsetmeye ehilim. Değişen merkezi alanların birbirini izleyen aşamalarını, yukarı doğru veya tersi yönde sürekli bir “ilerleme” çizgisi olarak düşünmüyorum. Buradaki aşamaları yukarıdan aşağıya veya aşağıdan yukarıya, bir yükseliş veya düşüş olarak yorumlamak ayrı bir sorundur. Nihayet, birbirini izleyen aşamaları, bu yüzyıllardan her birinde, merkezi alanın dışında hiçbir şeyin varolmadığı şekilde yorumlamak da yanlış olur. Tersine, birbirinden farklı ve geride bırakılmış aşamalar, daima çoğul olarak bir arada bulunurlar. Aynı çağın, aynı ülkenin insanları, hatta aynı aileye mensup insanlar bir arada farklı aşamaları yaşarlar. Örneğin bugün Berlin, kültürel açıdan New York ve Moskova’ya, Münih veya Trevi’den daha yakındır. O halde değişen merkezi alanlar yalnızca, Avrupa tarihinin bu dört yüzyılı boyunca, öncü elitin değişmesi şeklindeki somut olguya ilişkindir. Bu elit tabakanın entelektüel ilgi alanlarının içeriği kadar, kanaatleri ve ileri sürdükleri argümanlar, eylemlerinin ardındaki ilkeler, politik başarılarının sırrı, geniş kitlelerin, belirli telkinlerin etkisi altında kalmaya rıza göstermeleri olgusu sürekli değişim göstermiştir.

16. yüzyılın teolojisinden 17. yüzyılın (ki yalnızca metafizik açıdan değil, aynı zamanda bilimsel açıdan da Avrupa’nın en görkemli çağıdır – batı rasyonalizminin kahramanlar çağı) metafiziğine geçiş, her ‘bir kereye mahsus’ tarihsel olay gibi açık ve belir-

gindir. Bu sistematik bilimsel düşünce çağı, Suarez ve Bacon'ı, Galilei, Kepler, Descartes, Grotius, Hobbes, Spinoza, Pascal, Leibniz ve Newton'ı kapsar. Bu çağdaki bütün şaşırtıcı matematiksel, astronomik ve doğa bilimlerine ilişkin bilgiler, metafizik ve "doğal", büyük bir sistemin inşasında kullanıldı; bütün düşünürler, geniş çaplı birer metafizikçi idi ve bu çağda tipik batıl inançlar bile astroloji formunda kozmik ve rasyonalist bir hale büründü. Onu izleyen 18. yüzyıl, deistik bir felsefenin de yardımıyla metafiziği tart etti ve -Aydınlanma, 17. yüzyılda elde edilen büyük başarıların edebiyat tarafından sahiplenilmesi, hümanizm ve rasyonalizm- büyük ölçekte bir vülgarizasyondu. Suarez'in, etkisini birçok popüler yazıda nasıl sürdürdüğünü ayrıntısıyla izlemek mümkündür. Ahlak ve devlet kuramının bazı temel kavramları açısından Pufendorff, yalnızca bir Suarez mirasçısıdır ve Rousseau'nun *contrat social*'i de [Toplum Sözleşmesi] olsa olsa bir Pufendorff vülgarizasyonudur. Ama 18. yüzyılın özgün *pathos*'u "erdem"dir, efsanevi ifade ile *vertu*'dür, görevdir. Rousseau'nun romantizmi bile henüz, bilinçli bir biçimde ahlak kategorilerinin çerçevesini kırmaz. Kant'ın tanrı kavramı bu yüzyılın karakteristik ifadesidir. Kant sisteminde tanrı, bir seferinde kabaca ifade edildiği gibi, "ahlakın paraziti" olarak ortaya çıkar. "*Kritik der Reinen Vernunft*" ibaresindeki her sözcük, -eleştiri, arı ve us- polemik açıdan dogmaya, metafiziğe ve ontolojiye karşı cephe alır.

19. yüzyılla birlikte, estetik-romantik ile ekonomik-teknik eğilimlerin güya melez ve imkansız bileşimi bunu izledi. 19. yüzyıl romantizmi, -biraz dadaist bir sözcük olan romantiği, romantik bir tarzda şaşkınlık aracı haline getirmek istemiyorsak- gerçekte, 18. yüzyıl ahlakçılığı ile 19. yüzyıl ekonomizmi arasında yer alan estetiğin yalnızca ara basamağıdır, bütün bir entelektüel alanın estetizasyonu aracılığıyla kolayca ve başarılı bir etki yaratan bir geçiş sürecidir. Çünkü metafizik ve ahlaki alandan ekonomik alana uzanan yol, estetik üzerinden geçer ve estetik tüketim ve haz (ki hala ulvi bir değer taşır) üzerinden geçen yol, entelektüel yaşamın genel ekonomizasyonuna ve insani varoluşun merkezi kategorilerini, üretim ve tüketimde bulan haleti ruhiyeye götüren en emin ve konforlu yoldur. Entelektüel yaşamın ilerleyen aşamalarında romantik estetizm ekonomik düşünceye hizmet etti ki bu, tipik bir eşlikçi olgudur. Bununla birlikte 19. yüzyılda teknisite, "sanayicilik" adı altında, ekonomik alanla halen yakın ilişki içinde görünür. Marksist sistemin malum tarih ve toplum kurgusu,

buna ilişkin karakteristik bir örnektir. Bu sistem, tinsel olan her şeyin “altyapısı” olarak ekonomik alanı temel alır. Ekonominin özünde tekniği görür ve insanlığın ekonomik çağlarını [*die wirtschaftliche Epochen der Menschheit*] kendine özgü teknik araçlara göre belirler. Yine de böylesi bir sistem, ekonomik bir sistemdir ve teknik unsurlar ilkin daha sonraki vülgarizasyonlarla ortaya çıkar. Marksizm genel olarak ekonomik terimlerle düşünmek ister ve bu yüzden özü itibariyle ekonomik bir çağ olan 19. yüzyılda kalır.

Doğrusu 19. yüzyılda teknik ilerleme öylesine şaşırtıcı bir hızla ulaşmıştır ve sosyal ve ekonomik durumu öylesine hızlı değiştirmiştir ki tüm ahlaki, politik, sosyal ve ekonomik sorunlar, bu teknik ilerleme gerçeği yönünden kavranmıştır. Daima yeni ve şaşırtıcı buluşlar ile başarıların telkini altında diğer bütün sorunların teknik ilerleme ile kendiliğinden çözüleceğini vaat eden bir teknik ilerleme dini ortaya çıkmıştır. Sanayileşmiş ülkelerdeki geniş kitleler bu inancı apaçık ve doğal bulmuşlardır. Geniş kitleler, öncü elitlerin düşünceleri bakımından karakteristik olan ara aşamaları olduğu gibi atlayarak, mucizelere ve ahrete duyulan inanca dayalı bir dini, teknik mucizelere, insani başarılarla ve doğanın tahakküm altına alınmasına dayalı bir dine çevirivermişlerdir. Büyülü bir dindarlık, aynı derecede büyülü bir teknisiteye dönüşmüştür. Böylelikle 20. yüzyıl, yalnızca bir teknoloji çağı olarak değil, teknolojiye duyulan dinsel bir inançla başlamıştır. 20. yüzyıl çoğu kez teknoloji çağı olarak adlandırılır ancak bu, toplu-durum açısından eğreti bir nitelemedir ve teknisitenin ezici ağırlığının ne anlama geldiği sorusu, şimdilik ucu açık olarak bırakılmalıdır, çünkü teknolojiye duyulan inanç gerçekte, merkezi bir alanın yer değiştirmesi yönündeki belli bir eğilimin sonucudur ve bir inanç olarak ‘yer değiştirmelerin’ tutarlılığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Tin kavramı da dahil olmak üzere, tinsel alana ilişkin tüm kavramlar kendi içinde çoğul niteliktedir ve yalnızca somut politik varoluştan hareketle kavranmalıdır. Nasıl her ulus, kendine özgü bir ulus anlayışına sahipse ve ulusallığın kurucu niteliklerini başkalarında değil, kendi içinde buluyorsa, her kültür ve her kültürel çağ da kendi kültür anlayışına sahiptir. İnsanın tinsel boyutuna ilişkin belli başlı tüm tahayyüller varoluşsaldır [*existenziell*], normatif değil. Entelektüel yaşamın merkezi, son dört yüzyılda sürekli hareket halindeyse, bütün kavramlar ve sözcükler de bundan dolayı sürekli değişim halindedirler ve her sözcüğün ve

kavramın çeşitli anlamlara gelebileceğini akılda tutmak zorunludur. En büyük ve en kaba yanlış anlamalar (ki birçok sahtekar bu sayede geçimini sağlamaktadır), belirli bir alanda yerleşik bir kavramın –yalnızca metafizik veya yalnızca ahlaka ilişkin veya yalnızca ekonomik bir kavramın-, entelektüel yaşamın diğer alanlarına yanlış aktarılmasıyla açıklanabilir. İnsanları manevi yönden etkileyen ve düşünce ve sohbetlerine konu olan olayların, daima merkezi bir alana yönelik olduğu bir gerçektir –örneğin Lizbon depremi, 18. yüzyılda ahlakçı bir literatür selinin doğuşuna yol açmışken, benzer bir olay, bugün derin bir düşünsel etki yaratmayacaktır-; öte yandan ekonomik alanda yaşanan bir felaket –büyük bir devalüasyon veya ekonomik çöküş- çok geniş toplumsal katmanların yalnızca pratik açıdan değil, teorik açıdan da yoğun ilgisine mahzar olacaktır. Her bir yüzyılın spesifik kavramları karakteristik anlamlarını, içinde buldukları yüzyılın merkezi alanından alırlar. Bunu bir örnekle açmam gerekirse, *ilerleme* kavramı, (iyileşme veya mükemmelleşme –modern jargonla rasyonalizasyon) 18. yüzyılda –bireyci-ahlak inancının hakim olduğu bir çağda- başat bir konuma yerleşti. Buna göre ilerleme, her şeyden önce Aydınlanma’da, kültürde, kendi kaderini tayin etmede ve eğitimde ilerleme, [kısaca] ahlaki mükemmelleşme anlamına gelir. İlerlemenin, ekonomik ve teknik düşünce çağında, ekonomik ve teknik bir ilerleme olarak düşünüleceği açıktır; bireyci-ahlak konusundaki ilerleme ise, birilerinin ilgisini çektiği ölçüde, ekonomik ilerlemenin yan ürünü olarak görünür. Bir alan, merkezi bir alan haline geldiği zaman, diğer alanlarda ortaya çıkan sorunlar, bu alandan yola çıkılarak çözülür ve yalnızca merkezi alandaki sorunlar çözüldüğü zaman, kendiliğinden çözüleceği düşünülen ikincil derecede sorunlar olarak görülürler.

Teolojik bir çağda teolojiyle ilgili sorunlar çözüldüğü sürece her şey yolunda gider; diğer her şey tanım gereği çözülmüştür. Aynı durum diğer çağlar için de geçerlidir: Bireyci-ahlaki merkez alan bir çağda sorun, insanları ahlaken eğitmekten ibarettir; böyle bir çağda tüm sorunlar eğitim sorununa dönüşür; ekonomik bir çağda ihtiyaç duyulan tek şey, malların üretim ve dağılımı sorununu, her tür ahlaki ve toplumsal sorunu lüzumsuz hale getirmek için doğru çözüme kavuşturmadır. Salt teknik düşünce, teknik buluşlar yardımıyla ekonomik sorunları çözer ve ekonomik sorunlar da dahil olmak üzere tüm sorunlar, teknik ilerlemenin bu ödevi karşısında duramaz. Böylesi kavramların çoğul karakter-

rine ilişkin başka bir sosyolojik örnek verelim: *clerc*'in [âlim] –ki tinselliğin ve kamusallığın tipik temsilcisidir- kendine özgü ayırt edici nitelikleri her bir yüzyılda merkezi alan tarafından belirlenmiştir. 16. yüzyılın ilahiyatçısı ve vaizi, 17. yüzyılda yerini, gerçek bir bilginler devletinde, kitlelerden çok uzakta yaşayan (sistematikçi bilgine) bırakmıştır. Daha sonra, halen aristokratik olan 18. yüzyılın Aydınlanma Çağı yazarları gelir. 19. yüzyıl konusunda, romantik dehanın ara-namesi ve gayri resmi dinlere bağlı birçok papaz bizi yanılgıya düşürmemelidir; 19. yüzyılın *clerc*'i (en büyük örneği Karl Marx'tır) ekonomik ekspere dönüşmüştür ve sorun yalnızca, ekonomik düşüncenin sosyolojik bir kategori olarak *clerc*'e ne ölçüde izin vereceği ile ekonomistlerin ve örgütlenmiş sendikaların entelektüel bir öncü elit oluşturup oluşturamayacağıdır. Teknisist bir düşünce açısından *clerc*, artık olasılık dahilinden çıkmış gibi gözükmemektedir; teknisite devri ele alınırken bu konuya tekrar dönülecektir. Ancak bu kısa değinmeler dahi, bir kategori olarak *clerc*'in çoğul karakterini yeterince açıklıkla ortaya koyuyor. Belirttiğim gibi, tinsel alana ilişkin tüm kavramlar ve tahayyüller: Tanrı, özgürlük, ilerleme, insan doğasına ilişkin antropolojik tasarımlar, kamusal alan, rasyonalite, rasyonalizasyon ve nihayet kültür ve doğa kavramları, her şey somut tarihsel içeriğini merkezi alanın konumundan alır ve oradan hareketle kavranmalıdır.

Her şeyden önce *devlet* dahi, gerçekliğini ve gücünü verili merkezi alandan alır, çünkü dost-düşman gruplaşmaları arasındaki belirleyici tartışma konuları dahi bu alan tarafından belirlenir. Dinsel-teolojik sorunlar merkezde olduğu sürece, *cujus regio ejus religio*¹ düsturu, politik bir anlama sahipti. Dinsel-teolojik sorunlar merkezi alan olmaktan çıktığı zaman, bu düstur da pratik açıdan önemini yitirdi. Bu arada söz konusu maksim, ulusun bulunduğu kültürel aşamanın ve ulusallık ilkesinin (*cujus regio ejus natio*) üzerinden kayarak ekonomik alana doğru hareket etti ki bu, şu anlama gelir: Bir devlette birbiri ile çelişen iki ekonomik sistem bir arada bulunamaz; kapitalist ve komünist ekonomik düzenler birbirlerini dışlarlar. Sovyetler Birliği devletinin, *cujus regio ejus*

¹ Dinsel nitelikli iç savaşlar sırasında kullanılan bu maksimin *mot à mot* karşılığı "kimin bölgesi, onun dini" şeklindedir. Kim belirli bir bölgede hakimiyeti ele geçirirse, hangi dinin geçerli olacağına o karar verir, anlamına gelir. (Bu dipnot, metni İngilizceye çeviren John P. Mc Cormick'e aittir; bkz. "The Age of Neutralizations and Depoliticizations", Telos 96, Yaz 1993, s. 136.)

oeconomia düsturunu bütün genişliği ile kavraması, kesif [kompakt] bir alanla, kesif tinsel türdeşlik arasındaki bağıntının asla yalnızca 16. yüzyıldaki dinsel mücadelelere, küçük ve orta-boy Avrupa devletlerinin çoğunluğuna özgü olmadığını ve entelektüel yaşamın sürekli değişen merkezi alanlarına ve otarşik dünya imparatorluklarının değişen boyutlarına uyum sağladığını kanıtlar. Türdeş bir 'ekonomi devletinin' [Wirtschaftsstaat] ekonomik bir düşünceye tekabül etmesi, bu olgunun özünü oluşturur. Böylesi bir devlet, içinde bulunduğu çağı ve kültürel durumu kavrayan modern bir devlet olmak ister. Bu devlet, bir bütün olarak tarihsel gelişimi kavradığını iddia etmek zorundadır. Hükmetme hakkı buna dayanır. Ekonomik bir çağda, ekonomik ilişkileri kendi girişimiyle anlamaktan ve yönetmekten kaçınan bir devlet, politik² sorunlar ve kararlar karşısında tarafsız olduğunu açıklamak zorundadır ki, böylece hükmetme yolundaki talebinden de vazgeçmiş olur.

İmdi, 19. yüzyılın Avrupalı liberal devletin, kendisini *stato neutrale et agnostico* [tarafsız ve agnostik bir devlet] olarak gösterebilmesi ve varoluşunun meşruiyetini tarafsız olmasında bulabilmesi ilginç bir olgudur. Bunun çeşitli sebepleri vardır ve tek bir kelimeyle veya tek bir nedenle açıklanamaz. Bu durum, genel kültürel tarafsızlığın bir belirtisi olması açısından ilginçtir, çünkü 19. yüzyılın tarafız devlet doktrini, geçen yüzyıl Avrupa tarihinin karakteristik özelliği olan genel entelektüel tarafsızlık eğilimi çerçevesine girer. Teknik Çağ olarak adlandırılan çağın tarihsel açıklaması sanırım burada yatıyor. Bu konu, en azından kısa bir açıklamayı gerektiriyor.

2) Tarafsızlaşma ve Depolitizasyonun Aşamaları

Yukarıda açıklanan aşamalar silsilesi -teolojik aşamadan yola çıkıp, metafizik ve ahlaki aşamalar üzerinden ekonomik aşamaya giden silsile- aynı zamanda bu alanların bir dizi nötralizasyona uğradığı anlamına gelir ki, bu alanların merkezini hareket ettiren de bu nötralizasyondur. 17. yüzyılda geleneksel Hıristiyan teolojisinden doğa bilimleri sistemine doğru atılan adımı, Avrupa tari-

² Bu konferansın daha önceki versiyonunda Schmitt, "politik" terimi yerine "sosyal" terimini kullanmayı tercih etmiştir; bkz. "Das Zeitalter der Neutralisierungen und Entpolitizierungen", in: Carl Schmitt, *Positionen und Begriffe im Kampf mit Weimar-Genf-Versailles 1923-1939*, Duncker & Humblot, Berlin, 1994, s. 144.

hindeki tüm entelektüel dönüm noktaları arasında en kuvvetlisi ve doğurduğu sonuçlar açısından en zengini sayıyorum. Bu adım bugüne dek, daha sonraki tüm gelişmelerin yönünü belirlemiştir. Comte'un 'üç hal yasası', Spencer'in askeri çağdan endüstriyel çağa uzanan gelişim şeması ve benzer tarihsel-felsefi kurgular gibi insanlık tarihine ilişkin tüm genelleştirici "yasalar", bu büyük sürecin gölgesinde kalır. Bu şaşırtıcı hareketin özünde son derece basit ve yüzyıllardır belirleyici olan temel bir motif vardır: tarafsız [*neutral*] bir alan arayışı. 16. yüzyılın hiçbir ümit vaat etmeyen teolojik tartışma ve mücadelelerinden sonra Avrupalılar, mücadeleyi sona erdiren, birbirleriyle anlaşıp uzlaşabilecekleri, birbirlerini ikna edebilecekleri tarafsız bir alan arayışına girdiler. Bu yüzden, geleneksel Hıristiyan teolojisinin tartışmalı kavramlarını ve argümanlarını dikkate almayarak teoloji, metafizik, ahlak ve hukuka ilişkin "doğal" bir sistem inşa ettiler. Dilthey, tinsel tarihe ilişkin bu süreci, her şeyden önce Stoacı geleneğin önemini vurguladığı meşhur bir izahatında tasvir eder. Ama bence burada önemli olan, o zamana kadar merkezi alanı oluşturan teolojinin, tartışmalı bir alan olduğu için terk edilmesi ve başka bir tarafsız alan arayışına girilmesidir. O zamana kadarki merkezi alan, merkezi olmaktan çıkarılarak nötralize edilmiş ve yeni merkezi alan zemininde güvenlik, açıklık, uzlaşma ve barışı sağlayacak asgari bir mutabakat ve ortak öncüller bulmak ümit edilmiştir. Böylelikle tarafsızlaşma ve minimalizasyona doğru dümen kırılmıştır ve Avrupalılar, ilerleyen yüzyıllarda "kendilerini hizaya sokacak" ve *gerçeklik kavramlarını* oluşturacak olan bir yasayı kabul etmişlerdir.

Yüzyıllar süren teolojik düşünce sonucu şekillendirilen kavramlar artık ilginç olmaktan çıkmış ve kişisel meseleler olarak görülmeye başlanmıştır. 18. yüzyıl yaradancılık [*Deismus*] metafiziğinde, bizzat Tanrı'nın kendisi dünyadan uzaklaştırılmış ve gerçek yaşamın mücadele ve zıtlıkları karşısında tarafsız bir merci kimliğine bürünmüştür. Tanrı, Hamann'ın Kant'a karşı çıkararak söylediği gibi, bir "öz" olmaktan çıkarak bir kavrama dönüşmüştür. 19. yüzyılda öncelikle monark, daha sonra devlet tarafsız bir güce dönüşmüş ve belirleyici olanı, yani politik gücü eline geçirdiği için tarafsızlaşma sürecinin, klasik formülünü içinde bulduğu siyasal teolojide (*pouvoir neutre* ve *stato neutrale*'ye ilişkin liberal öğretilerde) yeni bir sayfa açmıştır. Ancak merkezi alanın yer değiştirmesi sonucu yeni bir mücadele alanının doğuşu, böylesi bir gelişim diyalektiğinin doğasında vardır. Yeni ve ilkin tarafsız ad-

dedilen alanda, insanlar ve çıkarlar arası karşıtlıklar derhal yepyeni bir şiddetle kendini gösterir ve yeni alan ne kadar çok benimsenirse, bu da o kadar şiddetle olur. Avrupalılar daima bir mücadele alanından tarafsız bir alana doğru göç ederler, daima yeni elde edilen tarafsız alan, derhal yeniden bir mücadele alanına dönüşür ve yeni bir tarafsız alan aramak zorunlu hale gelir. Pozitivizm de barışı sağlayamamıştır. Din savaşları yerini, 19. yüzyılın yarı kültürel, yarı ekonomik determinizminin etkisi altındaki ulusal savaşlara ve nihayet salt ekonomik savaşlara bırakmıştır.

Bugün tekniğe duyulan yaygın ve apaçık inanç, yalnızca mutlak ve nihai tarafsız zeminin teknikte bulunduğu inanılmasına dayanır. Çünkü görünüşe bakılırsa, teknikten daha tarafsız hiçbir şey yoktur. Teknoloji herkese hizmet eder; tıpkı radyonun her türlü haber için kullanılmasında veya posta hizmetlerinin, sahip olduğu teknoloji, değerlendirmek için hiçbir ölçüt sunmadığı için, içerikten bağımsız olarak her türlü gönderiyi iletmesinde olduğu gibi. Sonsuza dek tartışılacak teolojik, metafizik, ahlaki ve hatta ekonomik sorunlar karşısında saf teknik sorunlar ferahlatıcı bir nesnellik sunar. Bu tür sorunların belli çözümleri vardır ve diğer tüm alanların içinden çıkılmaz sorunsalından teknisyete sığınarak kurtulmaya çalışmak, anlaşılabilir bir durumdur. Bütün halklar ve uluslar, bütün sınıflar ve dinler, bütün jenerasyonlar ve ırklar bu noktada buluşuyor gibi gözükmektedir, çünkü hepsi teknik konforun avantajlarını ve rahatlığını aynı doğallıkla kullanmaktadırlar. Genel dengenin üzerine kurulduğu zemin, Max Scheler'in 1927'de verdiği bir derste savunduğu üzere bu noktada gibi gözükmektedir³. Dinsel, ulusal ve sosyal anlaşmazlıklardan doğan her türlü mücadele ve karışıklık, burada, tamamen tarafsız bir alanda giderilir. Teknik alan barış, anlaşma ve uzlaşma alanı olarak görünmüştü. Barışçıl ve teknik inançlar arasında başka türlü açıklanması mümkün olmayan bağıntı, Avrupa tini- nin 17. yüzyılda kararlaştırıp, sanki kaderi imiş gibi, 20. yüzyıla dek izlediği bu tarafsızlaşma yönelimi ile açıklanabilir.

Ancak teknolojinin tarafsızlığı, bugüne kadar gelen diğer alan-

³ Burada Schmitt, Scheler'in 8 Aralık 1927'de *Hochschule für Politik in Berlin*'de ve yine 1927 yılı yaz sömestrinde *University of Cologne*'da halka yönelik bir dizi ders içindeki bir bölüme gönderme yapmaktadır. Bkz. "Eigene Lehre von 'Politik und Moral' (Hauptgedanken)", in: Max Scheler, *Schriften aus dem Nachlass*, Vol. IV, "Philosophie und Geschichte", Edited by Manfred S. Frings (Bonn: Bouvier Verlag, 1990) ss. 43-76. Aynı ciltteki "Bemerkungen zu den Manuskripten", s. 253 vd. [John P. Mc Cormick'in notu].

ların taraırsızlığından biraz farklıdır. Teknoloji daima, yalnızca bir araç ve silahtır ve tam da herkese hizmet ettiği içindir ki, taraırsız değildir. Teknik olanın içkinliğinden, insani ve tinsel tek bir karar dahi çıkarsanamaz, hele taraırsızlığa yönelik bir karar hiç... Her kültür, her halk ve her din, her savaş ve her barış teknolojiyi bir silah olarak kullanabilir. Araçlar ve silahların daima daha kullanışlı hale gelmesi, bunların kullanılma olasılığını yalnızca arttırır. Teknik bir ilerleme, ne metafizik, ne ahlaki, ne de ekonomik bir ilerleme olmak zorundadır. Bugün hala birçok insan, teknik mü-kemmelleşmeye aynı zamanda bireyci-ahlak konusunda bir ilerleme beklentisi yüklüyorsa bu, teknolojiyi sihirli bir biçimde ahlakla bağlantılandırırları ve çağdaş teknolojinin sunduğu muhteşem olanakların, amaçlandığı şekilde kullanılacağını biraz nahif bir şekilde varsayırları, yani sosyolojik açıdan, bu korkunç silahların efendileri olacaklarına ve bununla bağlantılı muazzam güç üzerinde hak iddia edebileceklerine inandırları içindir. Ancak tekniğin kendisi, şöyle söylememde bir sakınca yoksa, kültürel açıdan kördür. Bundan dolayı, entelektüel yaşamın merkezi alanlarından çıkarsanabilecek tek bir sonuç bile "teknolojiden başka hiçbir şey" düşturundan türetilemez; ne bir kültürel ilerleme kavramı, ne bir *clerc* veya entelektüel öncü kategorisi, ne de belirli bir siyasal sistem...

Teknik mucitlerden hakim bir politik katman oluşacağı ümidi bugüne dek gerçekteşmemiştir. "Endüstriyel" bir toplum beklentisinde olan Saint Simon ve diğer sosyologlar, ya saf teknisist değil-lerdi (tersine kısmen insancıl-ahlaki kısmen de ekonomik unsurlarla bezenmişlerdi), ya da tam anlamıyla hayalperesttiler. Günümüzde ekonominin yönetimi dahi teknikerlerin elinde değildir ve şimdiye dek hiç kimse, teknikerlerce yönetilen bir toplumsal düzeni, öndersiz ve idaresiz bir topluluk yapılandırılmadan oluşturmayı başaramadı. Georges Sorel dahi mühendis olmakla kalmadı; bir *clerc* oldu. Hiçbir önemli teknik buluştan yola çıkarak, nesnel politik etkilerinin ne olacağı önceden hesaplanamaz. 15 ve 16. yüzyıllardaki buluşlar özgürlükçü, bireyselci ve devrimci etkiler yarattı; matbaanın icadı basın özgürlüğünün yolunu açtı. Bugün teknik buluşlar, kitlelerin tahakküm altına alınması amacıyla kullanılan araçlardır; radyo, bir yayının tekeline aittir; film, sansüre tabidir. Özgürlük ve kölelik hakkında verilecek karar teknikte aranamaz. Teknoloji devrimci veya gerici olabilir, özgürlüğe ve zulme, merkezileşmeye ve ademi-merkezileşmeye hizmet edebilir. Saf

teknik ilkeler ve perspektiflerden yola çıkarak ne bir politik sorun ortaya konabilir, ne de politik bir yanıt elde edilebilir.

Bizden önceki Alman jenerasyonu, kültürel bir çöküş yaşadıkları hissi içindeydi ki, bu haleti ruhiye, 1918'de yaşanan çöküşü ve Spengler'in "*Untergang des Abendlandes*" [*Batının Çöküşü*] adlı eserini bekleme ihtiyacı duymaksızın, [1.] Dünya Savaşından önce ortaya çıkmıştı. Böylesi bir haleti ruhiyeye ilişkin birçok ifadeye Ernst Troeltsch, Max Weber ve Walter Rathenau'da rastlanabilir. Tekniğin karşı konulamaz gücü burada, ruhsuzluğun tin üzerindeki hakimiyeti veya usta işi ama ruhsuz bir mekanizma olarak ortaya çıkar. "*Maladie du siècle*"ten [yüzyılın hastalığı] şikayet eden ve *Caliban*'in hakimiyeti⁴ veya "*After us the Savage God* [benden sonra tufan] beklentisi içinde olan bir Avrupalı yüzyılın ardından gelen Alman jenerasyonu, ruhun çaresizleştiği ve iktidarsızlaştığı, ruhsuz bir teknoloji çağından yakınmaktadır. Teknoloji çağı karşısında duyulan (ister ruhsal, ister tinsel) çaresizlik, Max Scheler'in kudretsiz Tanrı metafiziğinde veya Leopold Ziegler'in geçici, kararsız ve son tahlilde kudretsiz elit kurgusunda ortaya çıkar.

Bu endişe, yeni sona eren tarafsızlaşma sürecinin doğuracağı sonuçlar hakkında hissedilen karanlık duygulardan doğduğu için haklı bir endişe idi. Teknolojiyle birlikte entelektüel tarafsızlık entelektüel hiçliğe dönüştü. İlk her şey dinden ve teolojiden, ardından metafizikten ve devletten soyutlandı, şimdi ise her şey kültürden soyutlanıyor ve kültürel ölümün sunduğu tarafsızlığa ulaşılıyor gibi gözükmektedir. Vülger bir kitle dini, teknolojinin zahiri tarafsızlığından bir insanlık cenneti [kurmasını] beklerken, adı geçen büyük sosyologlar, modern Avrupa tininin içinden geçtiği bütün aşamalar silsilesine hakim olan eğilimin, artık kültürün kendisini tehdit ettiğini hissettiler. Kusursuz bir teknikleşme sonucu ortaya çıkan *tabula rasa*'dan doğmuş yeni sınıflar ve kitleler karşısında duyulan korku buna eklendi. Kültürel ve sosyal hiçliğin yarattığı uçurumdan sürekli yeni, geleneksel eğitime ve geleneksel tatlara yabancı ve hatta düşman kitleler doğdu. Ama son tahlilde bu korku, yeni teknolojinin sunduğu muazzam araçları kendi hizmetinde kullanma yeteneği konusunda duyulan şüpheden başka bir şey değildi. İnsan aklının ve uzmanlaşmış bilginin doğurduğu bir sonucu, özellikle modern teknolojiyi, basitçe

⁴ Schmitt, burada Shakespeare'in "*Tempest*" adlı tiyatro oyununa gönderme yapmaktadır. [ç.n.]

ölü ve ruhsuz olarak sunmak ve teknisite dinini, tekniğin kendisi ile karıştırmak caiz değildir. Kitlelerin din karşıtı bir dünyevi aktivizme inanmasına yol açan teknisitenin ruhu da bir ruhtur; belki kötücül ve şeytani bir ruhtur ama mekanist olarak damgalanıp bir kenara atılabilecek ve vebali tekniğin sırtına yüklenebilecek bir ruh değildir; korkunç olabilir, ama teknik ve mekanik değildir. Bu ruh eylemci bir metafiziğe duyulan inançtır; sınırsız bir güce ve insanın doğa üzerindeki hakimiyetine duyulan inançtır; hatta insanın bedenine, sınırsız bir “doğal sınırları aşma” duygusuna, insanın doğal, dünyevi varlığının sınırsız değişimi ve mutluluğunun olasılık dahilinde olduğuna duyulan inançtır. Bu, fantastik veya şeytanca görülebilir, ama basitçe ölü, ruhsuz veya mekanikleştirilmiş bir ruhsuzluk olarak adlandırılmaz.

Kültürel ve sosyal hiçlik karşısında duyulan korku, entelektüel süreçler ve dinamiklerinin kendine özgü nitelikleri hakkında serinkanlı bir bilgiden çok, *status quo*'nun tehdit altında olmasından kaynaklanan panik-atak duygusundan doğdu. Bütün yeni ve büyük dürtüler, her devrim ve her reformasyon hareketi, her yeni elit tabaka, çilecilikten [Askese] ve ihtiyari veya gayri-ihtiyari yoksulluktan doğar ki, yoksulluk her şeyden önce, *status quo*'nun sağladığı güvenlikten vazgeçmek anlamına gelir. İlk ortaya çıktığı şekliyle Hıristiyanlık ve Hıristiyanlık içindeki bütün önemli reformlar, benedikten, clunian⁵, fransisken yenilik hareketleri, bapizm ve püritenlik, kendi özünde yatan basit ilkeye dönmeyi amaçlayan her hakiki yeniden doğuş hareketi, her hakiki *ritornar al principio*, her “saf ve el değmemiş doğaya geri dönüş” hareketi mevcut *status quo*'nun sunduğu konfor ve rahatlık karşısında kültürel veya sosyal açıdan bir hiç gibi görünür. Bu hiçlik sessizce, karanlıkta büyümeye başlar ve bir tarihçi, bir sosyolog ilk başlarda hiçbir şeyin farkına varmaz. O parlak ortaya çıkış anı, aynı zamanda gizli ve sili başlangıçla arasındaki bağıntının tehlikeye düştüğü andır.

Kültürel yaşamın çeşitli alanlarının sürekli nötralizasyona uğrama süreci, teknolojiyle tanıştığı için sona ermiştir. Teknoloji, artık tarafsızlaşma süreci anlamında tarafsız bir zemin sunmamaktadır; her güçlü politika onu kendi amaçları doğrultusunda kullanacaktır. Bu yüzden içinde bulunduğumuz yüzyılı tinsel anlamda teknik bir yüzyıl olarak kavramak, yalnızca geçici bir durumu

⁵ Burada Schmitt, Cluny tarikatının giriştiği reform hareketine gönderme yapmaktadır. [ç.n.]

yansıtır. Nihai anlam, ne tür bir politikanın yeni teknolojiyi hükümü altına almak için yeteri kadar güçlü olduğu ve yeni zemin üzerinde ne tür esaslı dost-düşman gruplaşmalarının gelişeceği ortaya çıkınca kendini ele verecektir.

Endüstrileşmiş halklardan oluşan geniş kitleler, radikal bir sonuç arayan ve bu noktada, yüzyıllardır aranan ve savaşları sona erdirip evrensel barışın başlangıç noktasını oluşturacak olan mutlak depolitizasyonu bulduklarına bilinçaltında inanan tüm kitleler gibi, bugün halen boğucu bir teknoloji dinine bağlıdırlar. Ancak teknoloji, barışı veya savaşı güçlendirmekten başka bir şey yapamaz, her ikisine de eşit derecede elverişlidir ve barış adına konuşmak da, onun adına yemin etmek de hiçbir şeyi değiştirmez. Bugün psiko-teknik kitle telkini mekanizmasının, hangi sözcükler ve isimlerin oluşturduğu sisle işlediğini gözlemliyoruz. Hatta bugün, bu lügatçenin gizli yasasını fark ediyoruz ve günümüzde en korkunç savaşların yalnızca barış adına, en korkunç zulümlerin yalnızca özgürlük adına yapıldığını, en korkunç insanlık dışı eylemlerin yalnızca insanlık adına işlendiğini biliyoruz.

Nihayet, teknoloji çağında yalnızca ruhsal ölümü ve ruhsuz bir mekanizmi gören bir jenerasyonun içinde bulunduğu haleti ruhiyeyi de gözlemliyoruz. Ruhsal yaşamın çoğul karakterini fark ediyoruz ve tinsel varoluşun merkezi alanının tarafsız bir alan olmayacağını ve politik bir sorunu mekanik ve organik antitezlerle, yaşam ve ölümle çözümlenin yanlış olduğunu fark ediyoruz. Kendi karşısında ölümden başka hiçbir şey olmayan yaşam, bir yaşam değildir artık; kudretsizlik ve çaresizliktir. Ölümden başka hiçbir düşman tanımayan ve düşmanında boş bir mekanizmden başka hiçbir şey göremeyen kişi, ölüme yaşamdan daha yakındır ve organikle mekanik arasında zahmetsizce kurulan antitez, kendi içinde biraz kaba ve mekanistiktir. Kendi yanında ruhu ve yaşamı, öte yanda ölümü ve mekanizmi gören bir gruplandırma, mücadeleden vazgeçmekten başka bir anlama gelmez ve romantik bir sızlanmadan fazla bir değeri yoktur. Çünkü yaşam ölümle, ruh ruhsuzlukla mücadele etmez. Ruh, ruha karşı mücadele eder, yaşam da yaşama karşı ve insani şeylerin düzeni bütüncül bir bilginin doğurduğu kuvvetten doğar. *Ab integro nascitur ordo*⁶.

6 Düzen, bütünlükten doğar.